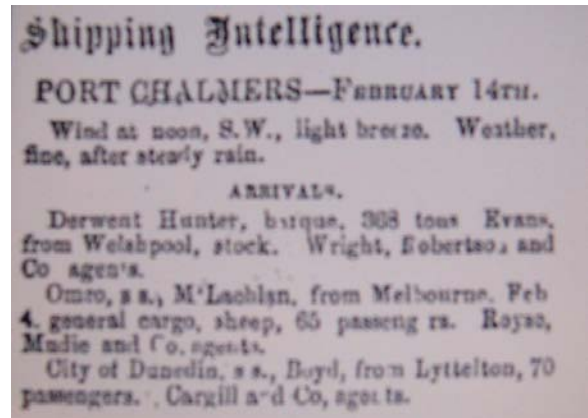
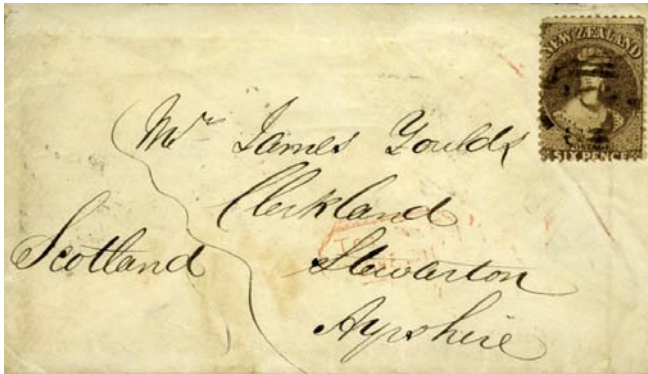

Krantenwijsheid: Nieuw-Zeeland 1864

Gerard Raven

In 2004 deed ik mijn onderzoek nog in Nieuw-Zeeland, maar inmiddels kun je de mooiste ontdekkingen doen in de gedigitaliseerde kranten van overheidsbibliotheken die je op het web kunt vinden. Dat kan iedereen, gewoon thuis! Onlangs kocht ik op een veiling deze brief. Het is verrassend wat ik via internet allemaal te weten kwam.

Oamaru

Aan het nummerstempel O 1 (O voor provincie Otago) is te zien dat de brief is gepost in Oamaru, een aardig stadje met een centrum van koloniale 19e-eeuwse gebouwen dat ik dit voorjaar heb bezocht. Het ligt aan de oostkust van het Zuidereiland, halverwege Christchurch en Dunedin. Er wonen nu ruim 11.000 mensen, maar in 1864 waren dat er maar een paar honderd. Daar waren ook Schotten bij, waarvan één deze brief naar het moederland stuurde, maar de inhoud van de envelop is helaas verdwenen. Drie jaar eerder was in het zuiden van de provincie de goudkoorts uitgebarsten, maar daar had Oamaru niets mee te maken.

Dunedin

Vandaar ging de brief naar het hoofdkantoor in Dunedin, vermoedelijk per schip, want blijkens de *Oamaru Times* waren er drie lijndiensten: van de schoener *Mary Jane* en de raderstoomboten *City of Dunedin* (327 ton) en *Geelong* (137). Nu verscheen dit weekblad pas op 25 februari voor het eerst, dus welk schip het was kunnen we niet uit de lokale krant halen. Wel uit de *Otago Daily Times* uit Dunedin, die nog maar sinds juli op het web staat. Hierin vond ik dat op 14 februari de *City of Dunedin*,

kapitein J.P. Boyd, was gearriveerd uit Lyttelton (de haven van Christchurch), met vracht en 70 passagiers. Zoals gebruikelijk werden daarvan 32 personen die eersteklas reisden met name genoemd, waaronder de *All England Eleven* (cricketteam) en de eerste Anglicaanse bisschop van Christchurch, Henry Harper. De twee andere schepen werden dezer dagen niet genoemd en lagen ook niet in de haven. De *City of Dunedin* vertrok alweer op de 16e via Oamaru naar Lyttelton.

Mclaggan Street, vlak bij de haven, Dunedin 1862.

http://www.dunedin.govt.nz/_data/assets/pdf_file/0009/97083/thematic-vol1-theme2-peoplingofdunedin.pdf

Goudkoorts

Dunedin had pas in 1854 stempels met de naam van de stad gekregen, hoewel die al zes jaar eerder was gesticht. Het postkantoor was in 1848 in gebruik genomen, maar met de streeknaam Otakou (Otago). In 1839 was men immers eerst met een haventje begonnen in Port Chalmers, halverwege de langgerekte baai. Daar had de New Zealand Company in 1844 ook het enorme stuk land langs de kust aangekocht van de 200 Maori die in Otakou woonden. Vier jaar later arriveerden de eerste Schotse kolonisten voor de nieuwe stad Dunedin, Keltisch voor Edinburgh. Dit moest het nieuwe Edinburgh worden: de Free Church of Scotland wilde hier een eigen Presbyteriaanse kolonie stichten. In 1852 werd Dunedin de hoofdstad van de nieuwe provincie Otago. De vondst van goud leidde echter tot een enorme instroom van “heidense” goudzoekers, waardoor Dunedin zelfs enige tijd de belangrijkste stad van het land was qua handel en bevolkingsgroei. In 1861 woonden er in en rond Dunedin 6900 mensen, in 1864 21836! Op elke twee mannen was er één vrouw. Een jaar eerder werd er 18000 kg goud uitgevoerd, meer dan uit California. Maar in '65 was de koorts alweer ingezakt en vertrokken de goudzoekers naar Marlborough in het noorden van het eiland. Nu wonen er in Dunedin 125.000 mensen.

Lijndienst op Auckland

Hoe reisde de brief nu verder? Vermoedelijk eerst naar Auckland, want sinds 1854 was daar een maandelijkse dienst op Sydney. De lijndiensten tussen de provinciehoofdsteden begonnen nu ook vaste vorm te krijgen. Vanuit de postkantoren daar werden al gesloten zakken

voor Londen gestuurd die dus eenvoudig afgehandeld konden worden. Blijkens de *Otago Daily Times* lagen er in de haven ook twee snelle zeilschepen klaar voor Sydney. De volgende dag zou de klipperbark *Cassina* vertrekken, de 18e de *Reserve*. De 20e zou bovendien de klipper *Dunstan* naar Londen vertrekken; die was natuurlijk de snelste oplossing. Toch houd ik het op Auckland. Nieuw-Zeeland maakte immers gebruik van de al genoemde pakketlijn Sydney-Londen, die in 1861 in handen was gekomen van rederij P&O, de Peninsular & Oriental Steam Navigation Company.

Inderdaad vertrok op 20 februari om 14 uur ss *Lord Ashley* (296 ton) van de Intercolonial Royal Mail Company. Kapitein Randall had mooi helder weer en een licht briesje. Aan boord de *English mail*, de post voor Engeland dus, 40 passagiers en een aantal paarden. Uit Port Chalmers werd de 21e naar de stad getelegrafeerd dat het de zee op ging. Vervolgens werden de tussenhavens aangedaan: diezelfde dag Lyttelton (bij Christchurch) 1515-2145 u; 22-23 februari Wellington 20-1430 u; 24 februari Napier 1330-1830 u. Dat vertrek was een dag eerder dan voorzien; door de storm in Hawke's Bay was lossen van lading niet mogelijk. Op de avond van 26 februari kwam de *Lord Ashley* aan in Auckland, bij mooi weer en lichte wind. Zo was de *Southern mail* uit alle grote havens aan de oostkust opgehaald.

Maar er was meer: de Nieuw-Zeelandse postdirecteur T.B. Gillies kon van boord, één van de 38 passagiers. De zestien van de eerste klas werden weer bij name genoemd, inclusief een kapitein. Verder arriveerden een aantal karren en rijtuigen en 50 paarden. Pas op 6 maart vertrok de *Lord Ashley* weer voor de terugreis; er moest immers ook weer worden geladen en dat was het vaste reisschema. Ditmaal werden lading of post overigens niet vermeld. Al deze informatie haalde ik uit de krant *Daily Southern Cross* van Auckland.

Sydney

De volgende uitdaging was om het schip naar

Sydney te vinden. Nu ontdekte ik in de krant dat op 24 februari in Auckland ss *Claud Hamilton* (529 ton, kapitein Machin) aankwam met de Engelse post uit Sydney. Het was in 1862 in Newcastle gebouwd, dus vrij nieuw; een schip met schroef dus in plaats van raderen. Blijkens advertenties in de *Sydney Morning Herald* organiseerde de Intercolonial Royal Mail Company maandelijkse reizen naar verschillende Nieuw-Zeelandse havens. De *Claud Hamilton* vertrok elke 15e van Sydney naar Auckland en was dan ongeveer de 8e weer terug. Op 2 maart vertrok het stoomschip inderdaad bij lichte zuidwestenwind van Auckland naar Sydney. Er waren 40 passagiers, waaronder zeven soldaten en vier tweede-

klassers. Verder zeven kisten naaimachines, acht dozen persoonlijke bezittingen, twee dozen revolvers, twee pakketten van 881 en 39 oz (25 en 1 kg) goud en twee balen tabak. Helaas wordt niet bevestigd dat de Engelse post meeding. Dat lees ik evenmin toen het schip de 9e aankwam in Sydney. Wel ontdekte ik dankzij de zoektoets van de Australische krantenwebsite dat het schip in 1873 is vergaan in een storm buiten de haven van Sydney.

Door naar Londen

Mijn reconstructie sluit mooi aan bij de eerder gepubliceerde reisschema's van P&O. Het betreft drie ijzeren schroefstoomschepen

22 maart-14 april	<i>Northam</i> (1330 ton)	Sydney-Galle, Ceylon
18 april-3 mei	<i>Carnatic</i> (1776)	Galle- Suez
5-16 mei	<i>Delhi</i> (1899)	Alexandria-Southampton

In de krant van Sydney las ik nog dat op 22 maart om 8 uur 's morgens de acceptatie van brieven voor het Verenigd Koninkrijk stopte, zodat een uur later de postzak dicht kon. Om 9 uur sloot de overige post, die ook een uur later werd verzegeld. De *Carnatic* was een jaar eerder in dienst gekomen, de *Delhi* was zelfs op pas 20 april uit Southampton vertrokken voor haar *maiden trip* en maakte nu dus haar eerste retourreis.

Schotland

De brief was geadresseerd aan James Gould in Stewarton, Ayrshire. Interessant is dat er geen transitstempels zijn van Londen en Edinburgh. Dat duidt erop dat in 1864 in de sorteerkamers op de schepen van P&O in de Middellandse Zee al aparte postzakken werden gemaakt voor verschillende delen van Schotland. Er is wel een stempel van Kilmarnock ten zuiden van Glasgow; kennelijk is de zak daar opengemaakt op 18 mei. Dezelfde dag arriveerde de brief in Stewarton.

Snelheid

Als we de twee dagen voor de trein naar Schotland aftrekken komen we op een reis van 91 dagen vanaf Dunedin, 67 vanaf Auckland. Dat was iets langzamer dan een andere brief van 1870 in mijn verzameling, die in 62 dagen van Auckland naar Birmingham reisde.

Bronnen

K.J. McNaught (ed), *The postage stamps of New Zealand vol. VII. NZ postal history 1820 to 1874* (Wellington 1988)

R. Kirk, *British maritime postal history vol. I. The P&O Bombay & Australian Lines 1852-1914* (Dereham, Norfolk [1981])

<http://paperspast.natlib.govt.nz> (kranten op internet)

<http://newspapers.nla.gov.au>

<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~nzbound/not.htm> (Oamaru Times)